

Anmeldelser

Robert Thomsen: ET MEGET MÆRKELT METAL. En beretning fra jernets barndom.

Det er en fascinerende bog, ingeniør Robert Thomsen har skænket os. Som hobby gennem mange år har ingeniøren studeret jernudvindingens og smedningens historie, har gjort forsøg med gamle metoder og foretaget metallografiske undersøgelser af jernsager fra oldtiden og klarlagt den anvendte teknik. Med god grund skriver H. Tornberg, direktøren for stålværket, der har givet plads for forsøgene og udgivet bogen, at Thomsens arbejde har været en værdifuld håndsrækning til arkæologien. Først fortælles om jernet i den klassiske oldtid hos hitittere, ægyptere, grækere og romere og hos vore egne vikinger og senere. Undersøgelsen af en oldsag kræver, at genstanden saves igennem, så man kan studere dens tværsnit under mikroskopet, og dette kvier museumsfolkene sig ved. Dog er der blevet undersøgt nogle hundrede genstande på denne måde, og de giver det forbløffende resultat, som Thomsen udtrykker således: »Fortidens smede har haft et indgående materialekendskab, har anvendt materialer, hvis brug for længst er gået i glemmebogen, samt at de har besiddet en håndværksmæssig kunnen, hvori de langt har overgået vort århundredes smede«. Fortids jern kendes ved, at det, modsat nutidsjern, ikke på noget tidspunkt har været smeltet. Efter at hititterne havde »opfundet« jernet, bredte dets brug sig, og i romerriget tog industrien til både i mængde og kvalitet, og de senere i Frankrig fremstillede klinger blev vikingernes kvalitetssværd. Vikingerne var nok dygtige håndværkere, men magtede ikke at lave slige klinger. Kelterne var de første i Mellem- og Vesteuropa, der fremstillede jern af myremalm. Thomsen hævder, at teknikken nåede til Danmark ca. 200 e. Kr. Ved hjælp af fosforindholdet kan det afgøres, om en jernbarre er fremstillet på basis af myremalm eller bjergmalm. På de mange smeltepladser i vort amt mente man, udvindingen foregik i gruber i jorden. Det er for længst klarlagt, at gruben kun var til slaggen, udvindingen af jernet skete i lerrør over jorden. Thomsen skildrer alle de mange måder og finesser, der var ved jernets behandling, og dette »tunge« stof er behandlet på en letlæselig og spændende måde. Det er betryggende at vide, at det er en mand fra det praktiske liv, fra et liv med jern og stål, og tillige en videnskabsmand, som er en af grundlæggerne af den nye videnskabsgren: Fortidsmetallogien.

Atter er der kommet et bind af *Claus Sørensens* erindringer, det fjerde. STORE OPGAVER hedder det, og det bærer navnet med rette. Ikke

blot fortsættes bjærgningsarbejdet, som vi slap i bind III. Næsten 150 skibe bjærgede eller indbugserede han i 1931-53, hvorved kæmpestore værdier blev reddet. Claus Sørensen skildrer nogle dramatiske aktioner. Den frygteligste tur var nok bjærgningen af en tysk skonnert »Peter« på Bjælken, de voldsomme søer brækkede ustandseligt over bjærgningsfartøjerne. »Det gik kun godt, fordi vi havde heldet med os«, sagde dykker Krogh, der ikke før havde følt sig så nær døden. Senere under en redningsaktion, besættelsesmagten havde gennemtruffet, minesprængtes bjærgningsfartøjet »Bjørn«, og hele dets tapre besætning omkom. I 1953 bjærgedes en polsk trawler ved Husby Klit, som den polske stat med flere store bjærgningsskibe havde måttet gå fra. Ellers fortæller der om Claus Sørensens virksomhed for fiskeriets organisationer, hans intense arbejde for landinger i England, om forhandlinger med engelske ministre, om bedre havneforhold og bedre skibe, navnlig efter ulykkesåret 1936, om hans egen opfindelse af motorspilanlæg, som praktiseredes i N. Vorupør, Klitmøller osv. Endvidere om arbejdet for en fiskerhøjskole og navnlig for høfdebygning. Videre fortælles om hans omfattende fiskeri, om hans kutterflåde, om forsøgsfiskeri, ålefiskeri ved slusen i Hvide Sande, 8 ørreddambrug i Frankrig og det farlige havfiskeri under krigen; indgående berettes om en kommissions meget vanskelige forhandlinger, hvori Claus Sørensen deltog, det gjaldt afregningen med den engelske regering for de ca. 100 danske kuttere, som under krigen havde fisket for England eller var brugt til vagttjeneste, og han lægger ikke skjul på sin harme over dansk beskatning af erhvervet. Stor interesse samler sig om Grønlands-fiskeriet. Et selskab, han ledede, købte hans skib »Greenland«, der blev verdens første fabriks- og selvfiskende skib, og Claus Sørensen selv blev – som det blev sagt ved hans udnævnelse til æresborger i Napassaq – »den moderne grønlandske fiskeindustri fader«. – Bogen er udgivet af forlaget Engers Hansens boghandel, Esbjerg.

I det lige udkomne bind 1974 af *Arbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* har *Tage E. Christiansen* skrevet »VALDEMAR DEN UNGES EPITAFIUM«. Det er Erik Moltkes arbejde med det berømte relief »Det himmelske Jerusalem« i gavltrekannten over Kathovedøren i Ribe domkirke, der har foranlediget Christiansens arbejde. Moltke hævder, at trekanten er et epitafium, Valdemar Sejrs satte over sønnen Valdemar den Unge, og relieffets mange figurer skulle være medlemmer af kongens familie. Moltke finder, at tre bogstaver i et skriftbånd har former, der tilhører tiden 1200-50 (Valdemar Sejrs tid). Christiansen finder disse bogstaver anvendt tidligere, bl.a. i Ribebispen Radulfs segl ca. 1161-71, og at det derfor ikke er sikkert, kunstværket er fra den sene periode i Valdemar Sejrs tid, men lige så vel kan henføres til noget endnu ældre, og han gør opmærksom på Knud Lavards anerkendelse som helgen, hvad Nørlund har antydnet.

Radulfs signet spiller en stor rolle i Christiansens arbejde. Radulf var englænder, og det kunne da tænkes, at signetet er lavet i England. Christiansen mener da også, at det er engelsk arbejde, men finder det ikke udelukket, at det kan være udført i Danmark, og henviser til Francis Beckett, der havde vist, at flere engelske guldsmede og kunstnere på denne tid arbejdede her. Man kan således nævne mester Johannes, der havde tjent Valdemar den Store, og som mellem 1166 og 1183 udførte det ydre skrin til St. Albans helgenlevninger, og som Beckett formoder også har gjort Knud Lavards helgenskrin af forgyldt kobberblik, og at det er ham, der har skåret Radulfs segl. Dette er gisninger, men sikkert er det, at andre engelske guldsmede virkede her på denne tid i den danske konges tjeneste, således Anke-til og Odo. Radulfs signet er da næppe »en enlig svale«. Man kan vist ikke udelukke muligheden af den tidlige datering af de nævnte bogstavformer og de slutninger, der derudfra kan drages. Det siger ikke, at relieffet skal tilhøre denne tidlige tid, idet bogstavformerne jo også brugtes senere i den af Moltke påpegede tid.

S. Manøe Hansen har i *Historisk Arbob for Thy, Mors og V. Han Herred 1975* gengivet en afskrift af MINDEORD OVER METTE LAASBYE, død 1750, enke efter Peder Moldrup til Vestervig, og ledsaget afskriften med udmærkede biografier. Da ordet Hassing forekommer i teksten, mener Manøe, at forfatteren til mindeordene er præsten i Hassing. Måske kunne man lige så godt eller bedre tænke sig, det er den stedlige præst, som var godsejerens svigersøn. Præsten var Anders Westenhoff Albertsen Winding, gift med Magdalene Christine Moldrup og præst i Vestervig 1722-68.

Ulrik Møhl, manden der først af alle førte afgørende bevis for, at der har levet mennesker i Danmark før sidste istid, har i *Vendsyssels Arbob 1975* i en artikel om *hvalrosfundene* ved Rubjerg Knude på overbevisende måde vist, at de fundne hvalrostænder og knogledele med tænder ikke stammer fra istiden (fra yoldialeret), men fra en stranding ca. 1500. Også de to fundne kraniedelev i *havet ud for Esbjerg* og en på *Blåvand strand* må snarest hidrøre fra en stranding, antagelig på Ulven, hvornår kan foreløbig ikke siges. Tænderne, Nordens elfenben, solgte fangerne i Bergen, og herfra transporteredes det mod syd langs Norges og Jyllands vestkyst.

»Af Alheden er i dag kun navnet tilbage«. Således indleder *Vald. Andersen* sin nye bog FRA ALHEDEN. Men denne vældige ødemark

har en mærkelig historie, og ingen har leveret så betydelige bidrag til dens udforskning og beskrivelse som netop Valdemar Andersen. Det skyldes vel først og fremmest, at den er hans fødestavn. Tidligere har han skrevet: »Alheden. Frederiks sogns historie« og om koloniseringen ved tyske indvandrere samt flere afhandlinger. I den nye bog fortæller han i 10 kapitler om heden, grænser og naboer, om den kgl. vildtbane og besværlighederne, bl.a. med afmærkningen, om ulvejagt og den plage, ulvene var i 1600- og 1700-tallet, om den forhadte Fr. Schinkel på Hald, Kongemosen, plantager, der skulle have startet allerede 1761, men først langt senere kom i gang efter svære overvejelser og senere vedvarende vanskeligheder, videre skrives om hedebrande, kolonister som drabsmænd og den »kloge mand« Niels Cramer. Kildehenvisningerne røber det kolossale forarbejde, Andersen har udført for at kunne skrive denne fortrinlige bog.

Lektor *Peter Beck* har fortsat udgivelsen af sine minder (se årbog 1974, s. 519f.) med endnu to bøger. Den første af disse, UNG MAND FRA SUNDEVED, er udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland. Heri fortæller Beck på samme medfølelse og berigende måde som i den første erindringsbog. Vi møder fortsat en vrimmel af småhistorier og karakteriserende småtræk. Lige et eksempel på de sidste: »Engang klagede Marie Kjær over, at det var dyrt i brændsel at koge rød-beder!« – Men lur hende, der var så nøjsom mod sig selv, men i det skjulte hjælpsom mod andre, hendes slægtning hjalp f.eks. en fattig dreng til at få en eksamen. Og Beck, der ynder disse mennesker, slutter kapitlet med at skrive: »Den mand, der i Jesu lignelse forvaltede de to talenter, bliver så ofte glemt for ham med de fem og den ene«. Sådan fortsætter han bøgerne ud med at tegne træk af folk, han har mødt, landmænd, skolemænd, politikere og mange andre og tillige skildres skoletiden i Sønderborg og København, dagliglivets forandring, det sangglade Sundeved og hans rejser. – Den sidste bog FRA SUNDEVED TIL VESTJYLLAND behandler hans tid som adjunkt på Vestjysk Gymnasium i Tarm, indtil han blev ansat ved Abenrå Statsskole og vendte hjem. Alt fortalt lige så ægte og oplevet. Denne bog er udgivet i smukt udstyr af Tarm Bogtryk og Offset.

SØNDERJYSKE HISTORIKERE EFTER 1864, redigeret af *Johan Hvidtfeldt*, *Peter Kr. Iversen* og *Dorrit Andersen*, giver korte, vel-skrevne biografier af 138 historikere lige fra studienrat, dr. phil. Th. O. Achelis, Kiel, til proprietær K. Wyff, Vonsild. Anledningen til bogens fremkomst er samfundets 50 års jubilæum, og bogen skulle omfatte alle fag- og amatørhistorikere, der havde medvirket efter 1864, og som var døde ved redaktionens slutning og havde været dansk-

sindede eller skrevet på dansk om sønderjyske emner, og som var født søndenå eller havde haft en væsentlig del af sit virke dér. 23 biografer er mestre for den nyttige samling. Ved hver biograferet er sluttelig anført den vigtigste litteratur, dog med udeladelse af den Blå Bog og Dansk Biografisk Leksikon, som dog vist burde have været med. Mange, ja langt de fleste har været kendt i vort amt, personligt eller ved deres arbejder, det gælder f.eks. hele rækken med A: Achelis, Albech, V. Ammundsen, Hans Andersen, Peter Andersen, Ludwig Andresen. Mange er landskendte, vi kan således nævne: Morten Eskesen, Claus Eskildsen, H. F. Feilberg, H. P. Hanssen, A. D. Jørgensen, P. Lauridsen, Hans Lund, M. Mackeprang, F. Ohrt, Regenburg og flere. Bogen minder noget om Aug. F. Schmidts mere vidtløftige Sydøstjyllands Historikere (1950) og om D.H.F.s mere knappe Danske Historikere med sine over 800 biograferede, som endnu kan fås for næsten ingen penge, og da den i stort omfang nævner de biografere-des trykte arbejder, er den meget nyttig for alle, der søger oplysninger om en bestemt egn eller emne; den medtager kun folk, der levede 1965.

Den nye direktør for Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, dr. *Povl Eller*, der er søn af afdøde sognepræst E. Eller, Varde, har udsendt en fornem publikation SALVINGERNE PÅ FREDE-RIKSBORG, der skal tjene som museets påskønnelse af den afgåede direktør Jørgen Paulsen, hvem skriftet i taknemlighed er tilegnet. De enevældige konger blev ikke blot kronet, men også salvet. Det er disse salvinger, regaler, taffel m.m., bogen behandler.

H. K. Kristensen.

Helge Skovmand: ET HJEM EN SKOLE ET BLAD. Erindringer.
187 s. Gyldendal.

Når redaktøren af »Højskolebladet« gennem et halvt århundrede, *Helge Skovmand*, udsender sine erindringer, forventer man at møde højskolehistorie, og bogen skuffer ikke.

Hjemmet var i Østermarie skole, Bornholm. Faderen var alsinger og moderen bornholmer. »Historie, poesi, religion og politik« dannede en grundtone i lærerhjemmet. 1898 begyndte *Helge Skovmand* som journalistelev ved »Bornholms Tidende«, og hermed var hans fremtidsbane for så vidt afstukket. Et væsentligt sidespring blev to vintre på Askov højskole, og der fortælles – ikke ukritisk – om skolen og dens lærere, idet *Skovmand* fandt perioden som »et forbausende konservativt hjørne i Askovs historie«. – Når *Ludvig Schrøder* holdt foredrag, skulle der være opmærksomhed. »Når jeg taler, skal De hele tiden sidde med blikket ufravendt på mig!« Også for *Skovmand*

kunne det knibe med at holde opmærksomheden fangen af den nordiske mytologi, men i øvrigt var Schrøder »en venlig vismand . . . og god at komme til«.

Skolen var Askov. Uden Askov højskole intet »Højskoleblad«. For Skovmand stod det desuden klart, at hans ansættelse ved bladet skete efter anbefaling fra Askov.

Den »historisk-poetiske« højskole og Grundtvigs historiesyn kom under debat, og ved et kursus for højskolelærere i 1906 kunne man høre *Søren Alkærsig*, dengang lærer på Vinding højskole, siden kendt som lokalhistoriker, udtrykke sig således om historien: »Vi ved for lidt, og vi forstår for lidt af det, vi ved«.

Da Helge Skovmand i 1903 begyndte ved »Højskolebladet«, var dette et forum for livlige debatter mellem især højskolens og grundtvigianismens fremtrædende folk. Vi møder i bogen disse personer og deres synspunkter, hvoraf kun en mindre part vil være kendt af nutiden. – Erindringerne udgivelse betegner jo også 100-året for det første nummer af »Højskolebladet«. Det er tydeligt, at forfatteren bevidst har ladet »bladet« fortælle, mens hans egne mere personlige forhold og oplevelser kun trækkes op med de færrest mulige streger.

Den 93-årige forfatter har leveret et væsentligt bidrag til belysning af en interessant åndshistorisk periode. Med hurtigt skiftende billeder. Men gennem hele bogen går en klar linie – den grundtvigske.

MARK OG MONTRE 1975 er et »jubelæumsskrift«, idet det er 10 år siden, publikationen første gang udsendtes. Den var tænkt som et forsøg på at skabe samarbejde mellem museerne i Ribe amt. Ser man tilbage på de 10 årgange *Mark og Montre*, må det stå klart, at årsskriftet har været et vigtigt kontaktorgan mellem museerne indbyrdes, men især mellem museerne og publikum.

Mens museerne engang blev opfattet som opbevaringssteder for »gamle sager«, er det nu tydeligt for enhver, at museerne i vore dage udfolder stor aktivitet ved forskning og publicering af resultaterne. Dette gælder samtlige museer i amtet, men især Ribe-undersøgelserne har bragt betydningsfulde resultater.

I et indledende afsnit omtales vigtige træk i de enkelte museers virke i perioden. Derefter skriver Karsten Davidsen om: En enkeltgrav fra Arre skole. Jernalderbyen i Hodde beskrives yderligere af Steen Hvass. Emnet er tidligere behandlet i årg. 1973. I øvrigt henvises til Nat. Mus. Arb. 1975. Mogens Bencard og Stine Wiell omtaler: Et trefliget spænde fra Ribe. Det er et brudstykke, bronze, fundet ved en udgravning i Saltgade, Ribe. I artiklen: Anetavle og Adelsprøve fortæller Carsten Teilman Hald om en anetavle med afbildning af 32 adelsvåben, der opbevares i Varde museum, hvortil den er skænket af Tøger de Teilman, Gjellerupholm. Museumsdirektør Povl Eller skriver om et maleri i samme museum: Stortingsdeputationen af Poul

Fischer. Originalen fra 1905 hænger nu på det kongelige slot i Oslo, skænket af kejserinde Dagmar. Skitsen til maleriet erhvervedes af Cornelius Stau for Varde museum.

Årsskriftet er forsynet med forfatterregister og systematisk register 1965-75.

ESBJERG SEMINARIUM 1949-1974

Udgivet af Esbjerg Seminarium 1975. 71 s. Redaktion Verner Bruhn.

Ved seminariets jubilæum i 1974 blev det vedtaget at udsende et jubilæumsskrift, som nu foreligger. Seminarielektor Bue Kaae fortæller om tiden 1949-55, som med rette kaldes *pionertiden*. Med tidens lærermangel som baggrund og med oprettelsen af Københavns aften-seminarium som ansporende eksempel opstod tanken om at oprette et aftenseminarium i Esbjerg. Lederen af byens aften- og ungdomsskole, Magna Astrup, stod som forgrundsfigur med dette initiativ og fandt straks støtte hos daværende skoledirektør Olaf Pedersen. En ansøgning til undervisningsministeriet mødte dog blankt afslag under henvisning til, at Ribe seminarium ikke på dette tidspunkt havde fuld belægning. Alligevel oprettedes i 1949 en præparandklasse med skoledirektør N. P. Andersen som leder og med 14 deltagere. Den 19. april 1950 forelå ministeriets godkendelse af Esbjerg aftenseminarium.

Under titlen *Fra aften til dag* skriver seminarielektor Verner Bruhn bl.a. om overgangen fra aften- til dagseminarium, herunder ansættelsen af en forstander, idet skoledirektøren ikke kunne fortsætte som sådan. Pr. 1. august 1955 ansattes Palle Schmidt som forstander. Lokaleproblemet ventede længe på en løsning, indtil seminariet i oktober 1958 kunne tage bygningen i Storegade i brug. Lovgivningen stillede dog snart nye krav, og i årene 1971-76 opførtes den nye seminariebygning, som rummer vel alle de faciliteter, der med rimelighed kan ønskes.

Leif Geertsen og Holger Henriksen har lavet en statistik over seminariets elever, deres forudsætninger og sociale baggrund m.v., et interessant materiale, som gør sit til, at dette jubilæumsskrift vil udfylde en plads i nyere dansk seminariehistorie.

O. Vald. Vedsted: MANØ SOGNS PRÆSTEHISTORIE

69. s., duplikeret. Udg. Steffen K. Vedsted.

Præsterækken fra ca. 1570 til 1970 omfatter 39 navne, hvilket er tre flere, end Wibergs præstehistorie nævner. Deriblandt Niels Jacobsen Harreby, 1665-17??, død 1706. Desuden nævnes præsterne Peder Andersen Lyngby (1750) og Hieronimus Grauer (1837), der blev kaldet til embedet på Manø, men inden tiltrædelsen fik embede andetsteds. Der er supplerende oplysninger til flere af præstebiograferne. Gen-

givelse af skøder, pantebreve osv. i deres fulde ordlyd virker som altid lidt tyngende. Lange udtog af nogle præsters litterære arbejder og andet trykt materiale er naturligvis ikke uden en vis interesse men dog af diskutabel berettigelse. Der er en liste over: Degne, kirkesangere og skoleholdere fra o. 1700 til 1974, omfattende 45 navne. Der afsluttes med: Andre embedsmænd og erhvervsdrivende, såsom jordemødre, landfogder, kromænd, høkere osv.

Denne Manø præstehistorie er et godt samlearbejde af værdi for øens historie. Oplysningerne er mange og i nogen udstrækning nye. Men desværre er der også en del unøjagtigheder og tryk- eller stavefejl, som muligvis kan skyldes, at forfatteren på grund af sygdom blev forhindret i selv at udgive sit arbejde.

I HYMNOLOGISKE MEDDELELSER nr. 2-3 har pastor *Knud Høgsbro Østergaard* fremdraget »En jysk almuedigter før vækkelsesnes tid 1786-1835«. Manden var Niels Pedersen Lervad, ejer af Lervadgård i Føvling sogn, født i sognet 1758.

For flere år siden fandt Metha Holm i Vester Aastrup, Aastrup sogn, blandt en del gamle papirer i moderens dragkiste et lille hæfte med titlen »Tanker ved adskillige Venners Begravelse«, omfattende 24 sider. Det var vers, som var bestemt til at synges ved bryllupper og begravelser samt »til at skrive på en ligkiste«.

Forfatteren angiver sig ved bogstaverne N. P. S. L., og da S ikke var letlæseligt, har det voldt nogen vanskelighed at identificere ham. Hans vers er naturligvis helt på det jævne. Det er dog altid bemærkelsesværdigt, når en bondemand på den tid giver efter for en trang til at sysle med pen og papir. Et oldebarn af forfatteren var sprogforskeren Holger Pedersen.

H. K. Kristensen: KONGEHUSET OG VESTJYLLAND GENNEM TIDERNE. (Fællesskuet i Varde 1976).

Denne smukke lille bog er fremkommet til en særlig lejlighed. Ledelsen for fællesskuet i Varde den 24. juni havde fået tilsagn om regentparrets besøg på skuet og ville ved denne lejlighed overrække dronningen et lille skrift til markering af besøget. Opgaven blev overdraget til H. K. Kristensen, og skriftets titel blev den ovennævnte. Man kunne synes, at emnet var noget vidtspændende, ikke mindst fordi bogen skulle skrives inden for en ret snæver tidsramme. Men det lykkedes. Forfatterens viden og kildekendskab præger bogen, der er blevet en lille danmarkshistorie, naturligvis med konger og dronninger i forgrunden.

Særlige omstændigheder forhindrede dronning Margrethe og prins

Henrik i at komme til fællesskuet i Varde. Men vi fik bogen, og H. K. Kristensens bibliografi fik en lille, men lødig tilføjelse.

Bogen kan fås hos konsulent H. Peen, Varde, pris ca. 30 kr. uindb., indb. ca. 45 kr.

ESBJERG, *ny by, gammel by, hvilken by?* Hæfte I, 1976. 28 sider. Af Verner Bruhn og Niels Thomsen.

Bag dette hæfte, der nok vil blive efterfulgt af flere, står en kreds af lokalhistorisk interesserede og fagfolk. Der indledes med en stilanalytisk rundtur: *Omkring en karré*, Kongensgade, Stormgade, Skolegade og Kronprinsensgade. Her findes bygninger fra o. 1870-75 af – som bekendt – meget varierende udseende. »Ankerhus« fra 1912 kan f.eks. opvise »et eksotisk anstrøg af sen jugendstil«. *Huse og gader* giver et rids af byens udviklings- og bebyggelsehistorie, hvor også flere af bygningerne omtales ud fra en stilhistorisk vurdering.

Har man under læsning af hæftets to første afsnit følt nogen usikkerhed om meningen med dette – lokalhistorie, turistpropaganda eller hvad? – får man svaret i *Bybevaring*, der er en opfordring til kommunen om at lave »en systematisk gennemgang af Esbjergs bygninger og gadebilleder ud fra et kulturhistorisk udgangspunkt«. Hæftet er forsynet med mange billeder af karakteristiske Esbjerg-bygninger.

Vald. Andersen.

Beretning 1975-76

Arsmødet 1975 afholdtes den 25. september i Varde. Man mødtes i Jacobi kirke, hvor formanden, stiftamtmand Edelberg, bød velkommen, hvorefter H. K. Kristensen fortalte om kirken og dens inventar. Organisten gav ved et par musiknumre en prøve på, hvad kirkens orgel, kyndigt betjent, kunne yde. Ved det offentlige møde på Højskolehjemmet holdt mag. art. Kirsten Agerbæk foredrag med lysbilleder om bygmestrene Peter Frisvad og Mikkel Stobberup, hvis byggeri endnu kan ses i Ribe, Varde og omegn. På den efterfølgende generalforsamling (med kaffebord) aflagdes beretning af formand, redaktør og kasserer. Alle valg var genvalg. (Om bestyrelse, redaktion m.v. se omslaget s. 2).

Som allerede omtalt ved generalforsamlingen 1974 blev årbog 1975 udsendt som et festskrift til H. K. Kristensen på 80 års dagen. Den 13. september fandt overrækkelsen sted i H. K. Kristensens hjem, hvor stiftamtmand Edelberg varmt udtrykte Historisk Samfunds tak til H. K. for en mangeårig og utrættelig indsats for det lokalhistoriske arbejde. Ved den efterfølgende frokost blev der talt af Vald. Andersen og seminarielektor Verner Bruhn.

Ud over festskriftet, der medførte ekstraordinære opgaver og initiativer, har Historisk Samfund ikke i dette år udgivet bøger. Udgivervirksomheden har dog ikke ligget stille. Især må nævnes den afsluttende redaktion af lektor Bue Kaaes oversættelse af biskop Hegelunds dagbøger, der efter mange års vanskeligt arbejde nu er under trykning og vil foreligge i løbet af efteråret 1976. Andre udgivelser og genoptryk er forestående.

Sommerens udflugt foregik den 13. juni og gik til det vestslesvigske. Det var en heldagstur, og af trafikale grunde blev deltagerne, ca. 150, befordret i bus.

Første besøg gjaldt Hviding kirke, hvor formanden, stiftamtmand Edelberg, bød velkommen. H. K. Kristensen fortalte om kirkens interessante bygningshistorie og smukt restaurerede inventar. Man kørte derefter til Rejsbydiget, hvor digegreve Stauning Jensen fortalte om digeproblemerne og naturligvis især om vinterens stormflodsskader, der stort set er udbedrede, så kun tilgroningen med græs står tilbage. Selv om det er vanskeligt en smuk junidag at forestille sig januars stormflodssituation, fik man et stærkt indtryk af skaderne på Rejsbydiget. På Rømø besøgte man Kommandørgården og kørte derfra til Juvre priel, hvor man i skønne omgivelser – på digeskråningen mod havet – kunne nyde den medbragte frokost. Herefter fortalte

Edelberg om stedets særlige naturforhold; hvorledes bygningen af Rømødæmningen i sin tid havde ændret strømforholdene og dannet den kyststrøm, hvis nedbrydning af forlandet man her tydeligt havde for øje. Svend B. Troelsen fortalte om Misthusum, den forsvundne landsby, som engang lå syd-vestlig i Skærbæk sogn. Allerede i 1362 synes Misthusum at være blevet ødelagt af stormflod. Siden opstod byen igen, bestående af otte værfter, hvorpå der boede 12 bønder. Ved den store stormflod i 1634 gik Misthusum til grunde for bestandig.

Udflugtens sidste mål var Schackenborg, hvor en særlig oplevelse ventede, og stiftamtmand Edelberg havde al grund til at takke grev Schack, fordi greven så beredvillig havde givet Historisk Samfunds medlemmer denne lejlighed til at bese slottet, både det indre, der rummer så mange minder om Schackenborgs tidligere besiddere gennem ca. 300 år, og den smukke park, der denne junidag havde udfoldet al sin blomstrende pragt.

Sommerudflugten var som i tidligere år tilrettelagt og ledet af G. Ibsen Sørensen og blev i det gode vejr en smuk oplevelse af markens og digernes Vestslesvig.

Nye medlemmer

Agerbæk: gdr. Ivan Hansen, skoleelev Jan Nielsen. *Bagsværd*: civilingeniør Erik Klinting. *Billum*: Billum sognearkiv, Dagny Burggaard, gdr. Nørmark Thrane. *Billund*: kommuneingeniør N. Skår Jakobsen, pastor A. Bach Nielsen, lærer Finn Obgård, skoleinspektør Werner Petersen. *Brabrand*: stud. mag. Lars Aabjerg Madsen. *Darum*: Fred Boesen. *Esbjerg*: Sydvestjysk Universitetscenter, overlæge Svend Deth, civilingeniør Erling L. Dyekjær, skoleinspektør Børge E. Hansen, Sv. E. Helsinghof, økonomaass. Tove Forsom Jensen, pensionist Clemen Juulsen, lærer Frida Kløft, lærer Lise Østergård Petersen, bankfuldmægtig Steen Schrøder, bogholder A. Steensgaard, læge Jens Ibsen Sørensen, direktør Tage Sørensen, lærer Søren Therkildsen, adjunkt J. P. Østergård. *Forumlund*: Elsebeth Loklindt. *Gesten*: gdr. Niels Grønbæk. *Grindsted*: overlæge H. E. Fuglsang Jensen, overlæge J. E. Mathiasen. *Guldager*: gdr. Niels Spangsbjerg Jensen. *Hodde*: Leo Rubek. *Horne*: gdr. Kurt Aggerbo. *Hovborg*: gdr. Poul Jensen. *Hvidovre*: Ruth Johansen. *Janderup*: stud. mag. Henrik Christensen. *Jedsted mark*: Jørgen Prenslev. *Jernvedlund*: fhv. gdr. Herman Hansen. *Kalvslund*: Poul Franck. *Kokspang*: gdr. Gregers Kristensen. *Kolding*: pens. lærer Johanne C. Heise. *Kærbøl*: Andreas Bruun. *København*: stud. mag. Torben Dehn, toldbetjentformand P. M. Hansen, Erik Johnson, arkitekt Elna Møller, stud. mag. Leif Chr. Nielsen. *Lunde*: gdr. Valdemar Christensen, førstelærer H. Nielsen. *Mariager*: Johan Mathiasen. *Næsbyerg*: skoleinspektør Henning Vejrup. *Nørholm*: baron H. Rosenørn-Lehn. *Obbekjær*: Marie Brodersen, lærer Kvist. *Ribe*: arkitekt Erik Abitz, øjenlæge J. Kaare Brink, el-installatør Arne G. Hansen, Ellen Nilsson, biblioteksass. Karen Margrethe Skaarup. *Roskilde*: amtskommunaldirektør E. Verwohlt. *Rousthøje*: gdr. Vagn Age Jessen. *Rungsted*: F. J. Nielsen. *Sdr. Omme*: Sdr. Omme bibliotek. *Seem*: plejer Allan Jensen, konservator Lizzi Thamdrup. *Slagelse*: Centralbiblioteket. *Strellev*: gdr. Jens Møller Jensen, gdr. Anton A. Olsen. *Sunds*: læge Niels Forsom. *Tistrup*: Gustav Knudsen, Marinus Møller. *Tofterup*: lærerstuderende Lillian Kristensen. *Vanløse*: cand. psyk. Birgit Hvam. *Varde*: vejformand Valdemar Larsen, landinspektør Niels Kr. Nielsen, stadsingeniør Holger Petersen, adjunkt Bent Rosendahl, dommerfuldmægtig C. H. Theut, overlæge Knud E. Tronhjem, arkitekt Aksel Vestergaard, bankdirektør Thomas Villadsen. *Vejle*: bagermester H. J. Pedersen. *Vester Nebel*: gdr. Hans Jessen, skoleinspektør Aksel P. Olsen. *Vester Sottrup*: handelsoverlærer Jens Lampe. *Virum*: korrespondent Jytte Jensen. *Vong*: rentier Marinus Kristensen. *Vorbasse*: Arthur Mathiesen. *Ølgod*: disponent Jørgen Brogaard Jensen, lærer Edith Ravn. *Øse*: lærerstuderende Frede Baldersbæk Nielsen. *Årre*: gdr. Peder Hansen, lærer Jørn Holdt Madsen. *Atte*: Else Kirstine Madsen.

Regnskab 1975-76

INDTÆGTER

Kassebeholdning pr. 1. april 1975	108.419,97
Kontingenter	62.943,00
Bogsalg	27.651,92
Indgået moms	3.264,46
Portogodtgørelse	1.265,30
Renter af legater	577,50
Renter af beholdninger i sparekasser og giro	4.095,61
Refunderet moms	3.240,00
Gratulation til festskriftet	9.500,00

Tilskud:

Staten	3.700,00
Ribe amtsråd	9.000,00
Kommuner	7.100,00
Pengeinstitutter	27.100,00
Fonds	10.000,00
I alt	<u>56.900,00</u>
	<u>277.857,76</u>

UDGIFTER

Kontingent til S.L.F. samt forsikringer	2.396,00
Forfatterhonorar	3.000,00
Trykning af »Fra Ribe Amt« 1975	61.116,80
Trykning af brochurer m.v.	8.944,65
Udsendelser	8.080,94
Kontorartikler og telefon	2.261,14
Møder, foredrag og udflugter	3.834,60
Repræsentation	139,85
Bogkøb og bibliotek	598,59
Andelsbevægelsens arkiv, husleje m.v.	3.638,15
Udgået moms	1.431,75
Indsendt moms	2.028,00
Udgifter i alt	<u>97.470,46</u>
Beholdninger at overføre til 1976-77	180.387,30
I alt	<u>277.857,76</u>

AKTIVER *pr. 31. marts 1976*

Indestående i Ølgod Sparekasse:

Konto nr. 00-03804	294,73
Konto nr. 656-02-25629	99,42
Konto nr. 656-02-17014	7.109,50
Konto nr. 656-06-21109	0,00
Konto nr. 656-06-18728	147.705,85
	<u>155.209,50</u>

Indestående i Esbjerg Sparekasse »Bikuben«:

Konto nr. 671-03-48826	25.000,00
Kontant beholdning	0,00
Girokonto nr. 6 04 31 94	177,80
	<u>180.387,30</u>

Th. Mølhedes legat	12.700,00
Boglager	3.000,00
I alt	<u>196.087,30</u>

Ølgod, den 31. marts 1976.

S.-L. Manøe Hansen,
kasserer.

Ovenstående regnskab er gennemgået og fundet i bedste orden.
Beholdningernes tilstedeværelse er konstateret.

Ribe, den 1. april 1976.

Jens Kusk,
revisor.

Svend B. Troelsen,
revisor.

SPECIFIKATIONER OVER TILSKUD

Ordinære tilskud:

Staten		3.700,00
Ribe amtsråd		9.000,00
Billund kommune	400,00	
Blåbjerg kommune	300,00	
Blåvandshuk kommune	200,00	
Bramming kommune	300,00	
Brørup kommune	400,00	
Esbjerg kommune	1.500,00	
Grindsted kommune	250,00	
Helle kommune	150,00	
Holsted kommune	400,00	
Ribe kommune	700,00	
Varde kommune	500,00	
Vejen kommune	1.500,00	
Ølgod kommune	500,00	7.100,00
A/S Den danske Provinsbank, Ribe	200,00	
Ribe Sparekasse »Bikuben«	400,00	
Sparekassen Sydjylland, Ribe	300,00	
Sparekassen Sydjylland, Varde	200,00	
A/S Varde Bank	500,00	
Ølgod Sparekasse	500,00	2.100,00
		<u>21.900,00</u>
<i>»Biskop Hegelunds dagbøger«:</i>		
Esbjerg Sparekasse »Bikuben«		25.000,00
Den Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelse		10.000,00
I alt		<u>56.900,00</u>

Indhold

<i>Mogens Høst-Madsen: Lidt om digebyggeri</i>	5
<i>J. Th. Arnfred: Et forsøg på at bekæmpe ungdoms- arbejdsløsheden</i>	54
<i>H. K. Kristensen: Skibsfart fra Ribe-Varde-Blåvandshukområdet i gammel tid (fortsat)</i>	69
<i>Tage E. Christiansen: Gunhildkorset og Ribe Domkirke</i>	135
<i>P. Engelbrechtsen: Af sognepræst John Richters levnedsbog</i> ...	143
<i>Jens Lampe: Urmagere og ure fra Ribe</i>	202
<i>Aksel Andersen: Et landsbydegnepars liv og virke</i>	217
<i>Svend Frederiksen: Levealderen i Jylland og på Fyn</i>	232
<i>Jens Busk Jensen: Anders Madsen, Drostrupgård, Læborg sogn</i>	241
<i>Karl Krummes: Fiskeriet i Filsø</i>	247
<i>H. K. Kristensen: Til Visselbjergs bygningshistorie</i>	256
<i>Frank Fuller: Nedskudte engelske krigsflyvere (ved Margrethe Hansen, »Grandal«, Bække)</i>	266

SMÅSTYKKER

<i>H. K. Kristensen: Besætningen på Bramminge hovedgård 1774</i> .	284
<i>H. K. Kristensen: Besværet med mange penge</i>	285
Anmeldelser	287
Beretning 1975-76	296
Nye medlemmer	298
Regnskab 1975-76	299